

# ทฤษฎีอรรถประโยชน์: บทวิเคราะห์ในมุมมองของโทณปากสูตร

## Utility Theory: An Analysis From the View of Tonnapakasutra

พระคมสัน เจริญวงศ์

Phra Komsan Jalearnwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: sanpkk@hotmail.com

Received August 25, 2018; Revised August 30, 2018; Accepted December 18, 2018

### บทคัดย่อ

อรรถประโยชน์กับโทณปากสูตรกล่าวถึงเรื่องพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคหรือมนุษย์ทุกคนในโลกนี้ที่ยังมีความต้องการอยากได้ ทั้งสองเรื่องมีมุมมองคล้ายคลึงกัน ให้เหตุผลคล้ายกัน เป็นเรื่องของการบริโภคที่เมื่อบริโภคเข้าไปแล้วย่อมได้รับอรรถประโยชน์ทั้งหมด หากบริโภคเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อรรถประโยชน์ทั้งหมดก็จะสูงขึ้นตาม และเมื่อถึงจุดอิ่มตัวอรรถประโยชน์ทั้งหมดก็จะลดลงซึ่งเป็นไปตามกฎลงลงของอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงตรัสโทณปากสูตรกล่าวถึงการประมาณในโภชนะคือการกินหรือการบริโภค หากบริโภคมากก็จะมีชีวิตติดต่อร่างกาย ทำให้เกิดโรคอ้วน ร่างกายไม่กระปรี้กระเปร่า เกิดเวทนาจากการกินมากขึ้น ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสให้มีสติอยู่ทุกเมื่อเกี่ยวกับการบริโภค และชี้ประโยชน์จากการรู้จักประมาณในการบริโภค คือ มีเวทนาเบาบาง แก่ช้า ครอบอายุได้ยืนนาน เป็นต้น ทั้งอรรถประโยชน์และโทณปากสูตรกล่าวเหมือนกันคือเมื่อบริโภคเข้าไปจำนวนมาก ๆ จะทำให้เกิดการอึดจนเกิดเวทนาและจากการอึดจะก่อให้เกิดความอึดติดเมื่อบริโภคจำนวนมากเกินความจำเป็น

**คำสำคัญ:** อรรถประโยชน์; มุมมอง; โทณปากสูตร

### **ABSTRACT**

Utility Theory in the View of Tonnapakasutra is the consumption behavior of customers or every man in the world that has the want and need that both are similar like the matter of the consumption that gets the utility. If consume more, then will get more utility and at last will reach fully utility as the law of diminishing marginal utility. Lord Buddha said in the Tonnapakasutra that mentioned about the consumption. If consume more and the health is not nice like fat , not fresh and having bad feeling. So, Lord Buddha said that we should have the mindfulness and indicate the benefits from moderate consumption. Then will have the good feeling, long life. Both utility and Tonnapakasutra mentioned summarily that when consume much and over full and then will have the feeling and from deliciousness will make uncomfortable from over consumption.

**Keywords:** Utility; in the View; Tonnapakasutra

## บทนำ

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของประชาชน ประกอบด้วยประเด็นย่อย ได้แก่ ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Theory of Utility) อรรถประโยชน์ (Utility) : ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภค สินค้าและบริการในขณะหนึ่ง เป็นพฤติกรรมในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อให้ได้รับสินค้าและบริการต่างๆ หรือเพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุดจากงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด (สัญญา เคนาภูมิ, 2561) ซึ่งเป็นสิ่งที่ร่างกายแสดงความต้องการต่างๆ เพื่อให้ตนเองได้สิ่งของตามที่ปรารถนา

โทณปากสูตรเป็นพระสูตรว่าด้วยการประมาณในโภชนะ พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนพระเจ้าปเสนทิโกศลเกี่ยวกับการบริโภคอาหารให้รู้จักประมาณต่อความต้องการของร่างกาย ไม่ให้บริโภคน้อยเกินไป หรือบริโภคน้ำมากเกินไป ให้บริโภคเพียงแต่พอดี พออิ่ม พอประมาณ จะส่งผลดีต่อสุขภาพร่างกาย ตามปกติร่างกายของมนุษย์สามารถบริโภคอาหารในแต่ละมื้ออย่างจำกัด ซึ่งโดยปกติในแต่ละวันคนเราต้องการบริโภคอาหาร 3 มื้อ และร่างกายต้องการแคลอรีจากอาหารเพื่อการเจริญเติบโตและซ่อมแซมร่างกายอย่างจำกัด ผู้ชายต้องการแคลอรีจากอาหารต่อวัน ประมาณ 2,000–2,500 แคลอรี ผู้หญิงต้องการแคลอรีจากอาหารต่อวัน ประมาณ 1,500–2,000 แคลอรี ทั้งนี้การต้องการแคลอรีของแต่ละคนขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำในแต่ละวันอีกด้วย เช่น อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง กิจกรรมที่เผาผลาญแคลอรี อาชีพ การออกกำลังกาย ทำงาน เดิน วิ่ง เล่นกีฬา เป็นต้น (ปวิณภัทร นิธิตันติวัฒน์ และคณะ, 2560) การบริโภคเป็นการบริโภคแต่พอประมาณเป็นไปตามหลักทางสายกลาง เน้นการบริโภคโดยใช้ปัญญาไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองความจำเป็นตามธรรมชาติของร่างกายหรือความจำเป็นขั้นพื้นฐานเท่านั้น มิใช่การบริโภคเพื่อสนองความต้องการความอยากซึ่งกระตุ้นให้เกิดกิเลส ตัณหาและเป็นหนทางให้เกิดทุกข์ มนุษย์มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด เรียกว่าเป็นคนไม่เต็ม คือไม่รู้จักพอ มนุษย์มีความรู้สึกที่ตนเองยังพร่องอยู่เสมอ จึงแสวงหาในสิ่งที่ตนต้องการอย่างไม่สิ้นสุด เหมือนพระพุทธพจน์ที่ว่า “นตถิ ตณฺหา สมา นที : ไม่มีแม่น้ำใดเสมอเหมือนแม่น้ำคือตณฺหาความทะยานอยาก” แม่น้ำทั่วไปนั้นยังมีวันเต็มและเอ่อล้น แต่ความต้องการทะยานอยากของมนุษย์นั้นไม่เคยเต็มไม่รู้จักพอ เมื่อได้สิ่งหนึ่งแล้วก็ต้องการอีกสิ่งหนึ่งและสิ่งอื่น ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นี่คือ ธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้นการสนองความต้องการของมนุษย์โดยการแสวงหาสิ่งที่ต้องการนั้นจึงไม่มีวันสิ้นสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2537) เพราะว่าพฤติกรรมบริโภคเป็นลักษณะส่วนบุคคลและรูปแบบการดำเนินชีวิตเพื่อให้ดำรงอยู่ได้ การบริโภคเป็นการใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการทั้งในรูปแบบการบริโภคและการอุปโภค โดยการนำเข้าสู่ร่างกายและไม่ผ่านเข้าสู่ร่างกาย มนุษย์ สัตว์ และสิ่งมีชีวิตในโลกล้วนมีความต้องการบริโภค เช่น อาหาร น้ำ ยา ที่อยู่อาศัย โทรศัพท์ อากาศ แสงแดด เป็นต้น เพื่อให้ชีวิตได้อยู่รอดต่อไป

## ทฤษฎีอรรถประโยชน์

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายให้เห็นว่าใน สถานการณ์หนึ่ง ๆ ที่ผู้บริโภคเผชิญอยู่ด้วยเงินจำนวนจำกัดและราคาสินค้าที่เป็นอยู่ ผู้บริโภคจะจับจ่ายใช้สอยเงินที่ตนมีอยู่ซื้อ

สินค้าเป็นจำนวนเท่าใด และถ้าเขาจำเป็นต้องเลือกที่จะใช้เงินซื้อสินค้ามากกว่าหนึ่งชนิดแล้วเขาควรจะจัดสรรเงินอย่างไร โดยมีข้อสมมติพื้นฐานว่าผู้บริโภคทุกคนเป็นผู้ที่มีเหตุผล จะทำการใด ๆ โดยมุ่งให้ความพอใจของตนมีระดับสูงสุดเสมอ และความพอใจเป็นสิ่งที่วัดออกมาเป็นหน่วยที่แน่นอนได้ โดยกำหนดหน่วยเป็นยูทิล (Util) (นภดล ร่มโพธิ์, 2555) ทฤษฎีดังกล่าวสมมติว่า ผู้ใช้บริการจะได้รับความพึงพอใจจากการบริการไม่ว่าจะใช้รูปแบบการบริการแบบใด ผู้ใช้บริการจะเลือกใช้บริการที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ความพึงพอใจที่วัดจากการใช้บริการนั้นสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณด้วยฟังก์ชันความพึงพอใจ (utility function) แต่ผู้ที่ต้องการศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้บริการไม่สามารถวัดความพึงพอใจได้ด้วยความแน่นอนเสมอไป ฟังก์ชันความพึงพอใจจึงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย คือ ส่วนที่สามารถวัดและรับรู้ได้อย่างแน่นอน (systematic components) และส่วนที่รวมความไม่แน่นอน (random components)

อรรถประโยชน์เพิ่ม (Marginal Utility : MU) หมายถึงอรรถประโยชน์หรือความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับเพิ่มขึ้น เมื่อบริโภคสินค้าหรือบริการชนิดนั้นเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย ความพอใจที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าในแต่ละหน่วย เรียกว่า “ยูทิล (Util)” ความสัมพันธ์ของ อรรถประโยชน์รวม (TU) และอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (MU) สรุปได้ดังนี้ “ในช่วงที่ค่า MU เป็นบวก ค่า TU จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ณ จุดที่ค่า MU เท่ากับศูนย์ค่า TU จะมากที่สุดและในช่วงที่ค่า MU เป็นลบ ค่า TU จะลดลงเรื่อย ๆ”

อรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าและจำนวนย่อมมีความแตกต่างกันไป ค่าอรรถประโยชน์ดังกล่าวนี้เราเรียกว่า **“อรรถประโยชน์ทั้งหมด (Total Utility)”** เมื่อผู้บริโภคบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อรรถประโยชน์ทั้งหมดของผู้บริโภคย่อมสูงขึ้นตามลำดับ เช่น เมื่อนายป่าเทรรับประทานข้าวผัด 1 จาน ได้รับอรรถประโยชน์ 7 ยูทิล ถ้านายป่าเทรรับประทานข้าวผัด 2 จาน อรรถประโยชน์ที่ได้รับเพิ่มขึ้นเป็น 13 ยูทิล อย่างไรก็ตาม ถ้านายป่าเทรรับประทานข้าวผัดเพิ่มขึ้นหลาย ๆ จานอย่างต่อเนื่องกัน ย่อมจะถึงจุด ๆ หนึ่งซึ่งผู้บริโภคมีสินค้ามากพอแล้วที่เราอาจเรียกได้ว่าเป็นจุดอิ่มตัว และถ้านายป่าเทรยังคงบริโภคสินค้าดังกล่าวต่อไป อรรถประโยชน์ทั้งหมดของนายป่าเทรแทนที่จะขึ้นก็จะกลับลดลง ดังเช่น ถ้าให้นายป่าเทรกินข้าวผัดไปเรื่อย ๆ ในท้ายที่สุดนายป่าเทรก็จะปฏิเสธที่จะยอมรับข้าวผัดจานต่อไป เท่ากับว่าก่อนหน้านี้ ข้าวผัดแต่ละจานสามารถให้ความพอใจหรืออรรถประโยชน์แก่ผู้บริโภคมาเรื่อย ๆ จนถึงข้าวผัดจานสุดท้ายที่นายป่าเทรไม่ยอมรับอีกต่อไป อรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากแต่ละหน่วยของสินค้าที่บริโภคเพิ่มขึ้นนี้เราเรียกว่า **“อรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Marginal Utility)”** กล่าวได้ว่า อรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย คืออรรถประโยชน์รวมที่เพิ่มขึ้นเมื่อบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งหน่วย

โดยหลักการของทฤษฎีอรรถประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์แล้วมีอยู่ว่าบุคคลย่อมจะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการที่ให้อรรถประโยชน์สูงสุดตามกลางสินค้าและบริการที่มีอยู่เสมอ นั่นสิ่งที่รัฐหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องดำเนินการคือ การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของประชาชนให้เขาถึง เขาใจอย่างถ่องแท้ (อรรถประโยชน์ที่ประชาชนพึงปรารถนา); ความต้องการ ความจำเป็น และการออกแบบผลิตภัณฑ์ สาธารณะตอบสนองความต้องการจำเป็น ที่เนนผลประโยชน์สมดุล (ส่วนรวมและส่วนปัจเจก) (สัญญา เคนาภูมิ, 2561)

### ดุลยภาพของผู้บริโภคตามทฤษฎีอรรถประโยชน์

ผู้บริโภคต้องตัดสินใจว่าจะต้องใช้จ่ายรายได้ทั้งสินที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไรในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ มาบริโภคให้ได้รับความพอใจสูงสุด (maximum satisfaction) เพื่อก่อให้เกิดดุลยภาพของผู้บริโภค (consumer's equilibrium) ในกรณีที่ผู้บริโภคมีรายได้จำกัด การเลือกซื้อสินค้าหลายชนิด และราคาเท่ากันหมด จึงจะต้องเลือกซื้อสินค้าตามลำดับความพอใจ นั่นคือ จะเลือกซื้อสินค้าที่ตนต้องการมากที่สุดก่อนจนกระทั่งถึงหน่วยสุดท้ายที่ MU ของสินค้านั้น มีค่าเท่ากับ MU ของหน่วยแรกของหน่วยแรกของสินค้าที่มีความต้องการรองลงมา ผู้บริโภคก็จะซื้อสินค้าที่มีความต้องการรองลงมาต่อไปทำเช่นนี้เรื่อยไปจนหมดรายได้ของตนการดำเนินเกี่ยวกับการจัดสรรรายได้ สามารถอธิบายได้ ดังนี้ (ธนิดา จิตรนอมรัตน์, 2561)

1. บุคคลที่ไม่ชอบเสี่ยง - พฤติกรรมของบุคคลกลุ่มนี้ มักยินดีที่จะได้รับผลตอบแทนจำนวนน้อย ซึ่งถ้าเขายอมเสี่ยงอาจได้ผลตอบแทนมากกว่า เส้นกราฟความพึงพอใจของเขาจึงมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ระดับผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้ความพึงพอใจของเขาเพิ่มในอัตราที่เพิ่ม แต่เป็นการเพิ่มในอัตราที่ลดน้อยลง
2. บุคคลที่ไม่สนใจความเสี่ยง - พฤติกรรมของบุคคลกลุ่มนี้ มักไม่นำความเสี่ยงมาใช้ในการตัดสินใจ เส้นกราฟความพึงพอใจของเขามีลักษณะเป็นเส้นตรงทำมุมกับแกนนอน ความชันของเส้นกราฟคงที่ ระดับผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความพอใจของเขาเพิ่มขึ้นในอัตราคงที่
3. บุคคลที่ชอบเสี่ยง - พฤติกรรมของบุคคลกลุ่มนี้ คาดหวังผลตอบแทนจากความเสี่ยงมาก เส้นกราฟความพึงพอใจของเขาจึงเป็นเส้นเว้าจากจุดกำเนิด ยิ่งได้ผลตอบแทนมาก เส้นกราฟจะมีความชันมาก ระดับผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความพอใจของเขาเพิ่มในอัตราที่เพิ่มขึ้น

### กฎการลดลงของอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย

เมื่อยังไม่ถึงจุดอิ่มตัวของการบริโภค การบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นของผู้บริโภคจะทำให้อรรถประโยชน์ทั้งหมด (TU) ของผู้บริโภคเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของอรรถประโยชน์ ทั้งหมดจะเป็นไปในอัตราที่ลดลง กล่าวคือ อรรถประโยชน์ซึ่งได้รับจากแต่ละหน่วยของสินค้าที่บริโภคเพิ่มขึ้น (ซึ่งคือค่า MU) จะมีค่าลดลงตามลำดับ ซึ่งเป็นตาม **“กฎการลดลงของอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Law of Diminishing Marginal Utility)”** ซึ่งระบุว่า “เมื่อผู้บริโภคบริโภคสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งแต่เพียงชนิดเดียวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายจะลดลงตามลำดับจนมีค่าเป็นศูนย์ และติดลบในที่สุด” (นราทิพย์ ชูติวงศ์, 2554, 94-96) กฎเกณฑ์ดังกล่าวมาจากหลักความจริงอย่างง่าย ๆ ที่ว่า เมื่อผู้บริโภคยังไม่เคยได้รับสินค้าใดเลย การได้รับสินค้านั้น ๆ หน่วยแรกย่อมได้รับอรรถประโยชน์หรือความพอใจแก่ผู้บริโภคอย่างมาก แต่เมื่อได้รับสินค้าเหมือนกันทุกประการกับสินค้าหน่วยแรกเพิ่มขึ้น ความตื่นเต้น ความดีใจ อันหมายถึงความพอใจจากการได้รับสินค้าเพิ่มขึ้นจะไม่สูงเท่ากับความพอใจที่เกิดจากการได้รับสินค้าหน่วยแรก แต่จะลดลงเป็นลำดับตามปริมาณสินค้าที่ได้รับเพิ่มขึ้น ถ้าสินค้านั้นมีลักษณะที่เหมือนกันทุกประการ และการได้รับสินค้าได้เกิดขึ้นในเวลาต่อเนื่องกัน เช่น เณรกราบได้รับจีวรผืนใหม่ จีวรผืนดังกล่าวย่อมให้อรรถประโยชน์ที่สูงมาก

ต่อเนรกราบ แต่ถ้าเนรกราบได้รับจีวรผืนที่ 2 ผืนที่ 3 และหลาย ๆ ผืน ที่มีสีเหลืองเหมือน ๆ กันย่อมก่อให้เกิดอรรถประโยชน์แก่เนรกราบ ที่ต่ำกว่าจีวรผืนแรก

### โทณปากสูตร : พระสูตรว่าด้วยการประมาณในโภชนะ

“พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตพระนครสาวัตถี ฯ กัสสปันั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระสุทธาหารหุงด้วยข้าวสารหนึ่งทะนาน ครั้นนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยแล้วทรงอืดอืด เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบวา พระเจ้าปเสนทิโกศลนั้นเสวยแล้วทรงอืดอืด จึงได้ทรงภาสิต พระคาถานี้ในเวลานั้นว่า มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้มา ย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า ครองอายุได้ยืนนาน ฯ

กัสสปันั้น มาณพ็ขอสุทฺตนะ ยืนอยู่เบื้องพระปฐมฐานันท์ พระเจ้าปเสนทิโกศล ฯ

ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงตรัสเรียกสุทฺตสนมาณพมารับสั่งว่ามาเถิด เจ้าสุทฺตนะ เจ้าจงเรียนคาถานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค แล้วจงกล่าวในเวลาเราบริโภคอาหาร อนึ่ง เราจะให้นิตยภัตแก่เจ้าวันละ 100 กหาปณะทุกวัน ฯ สุทฺตสนมาณพรับสนองพระดำรัสพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า เป็นพระมหากรุณาอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าข้า ดังนี้ แล้วเรียนคาถานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคกล่าวในเวลาที่เราเจ้าปเสนทิโกศล เสวยพระกระยาหารว่า มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้มา ย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า ครองอายุได้ยืนนาน ฯ

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงดำรงอยู่โดยมีพระกระยาหารหนึ่งทะนานข้าวสุกเป็นอย่างมากเป็นลำดับมา ฯ ในลำดับต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลมีพระวรกายกระปรี้กระเปร่าดี ทรงลูบพระวรกายด้วยฝ่าพระหัตถ์ ทรงเปล่งพระอุทานนี้ในเวลานั้นว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงอนุเคราะห์เราด้วยประโยชน์ทั้ง 2 คือ ประโยชน์ภพนี้ และประโยชน์ภพหน้าหนอ ฯ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

### ความคล้ายคลึงอรรถประโยชน์กับโทณปากสูตร

อรรถประโยชน์และโทณปากสูตรมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันแม้ว่าทั้งสองอย่างจะเป็นศาสตร์คนละศาสตร์กัน อรรถประโยชน์กล่าวถึงพฤติกรรมการบริโภคทางเศรษฐศาสตร์ และโทณปากสูตรกล่าวถึงการบริโภคทางพุทธศาสตร์ ซึ่งทั้งอรรถประโยชน์และโทณปากสูตรกล่าวถึงเหมือนกันคือ “การบริโภค” ซึ่งหากบริโภคมากเกินไปจะทำให้เกิดการอึดตัว ทำให้รู้สึกอึด รู้สึกอึดอึดร่างกายในเวลาต่อมา ทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า อรรถประโยชน์ทั้งหมดเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดอึดตัวและจะกลายเป็นอรรถประโยชน์ทั้งหมดลดลงเรื่อย ๆ จนเท่ากับศูนย์และหากไม่หยุดบริโภคต่อไปอรรถประโยชน์ทั้งหมดจะติดลบ ซึ่งเรียกว่า กฎการลดลงของอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Law of Diminishing Marginal Utility) ในทางพุทธศาสตร์กล่าวถึงโทณปากสูตร พระสูตรว่าด้วยการประมาณในโภชนะ การบริโภคมากเกินไปจะทำให้ร่างกายอึดอึด เกิดเวทนาต่อร่างกาย (सानุ มหัทธนาคุณุสย, 2557) จากการบริโภคเพื่อให้ร่างกายเกิดความสุขก็จะเปลี่ยนเป็นการบริโภคจนทำให้เกิดทุกข์เวทนา ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “โภชน มตตตณฺญาตา : รู้จักประมาณในการ บริโภค” (ม.ม. (ไทย)

12/63/55) การบริโภคเป็นสิ่งจำเป็นของคนเราทุกคน พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คือควรบริโภคแต่พอดีที่จะทำให้เราสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ปฏิบัติงานได้โดยไม่ยากลำบาก การบริโภคหากน้อยเกินไปจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ ไม่มีกำลังที่ปฏิบัติงาน ซ้ำยังอาจต้องเข้าโรงพยาบาล เพราะเป็นโรคขาดสารอาหาร ส่วนการบริโภคมากเกินไปจนเกินความพอดี ก็จะทำให้ร่างกายอึดอัด เกิดอาการง่วงเหงาหาวนอนได้ ซ้ำร้ายหากบริโภคโดยไม่ควบคุมอาหารบางประเภท ยังจะทำให้เป็นโรคร้ายต่าง ๆ เช่น โรคอ้วน เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ และอีกสารพัดโรคตามมา (กระทุ์ธรรม, 2 พฤศจิกายน 2556) เมื่อเป็นดังนี้แล้วย่อมเกิดทุกขเวทนาและทำให้ประโยชน์อันควรได้จากการประมาณในการบริโภคให้เสียใจ ซึ่งพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับชีวิตทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ เพราะทั้ง 2 ส่วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิต ให้ดำเนินทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา พิจารณาให้สมดุลกับการบริโภคให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแย่งชิงทรัพยากรนั้นยังคงมีอยู่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มขึ้นของประชากรอยู่ตลอดเวลา การแก้ไขปัญหาในลักษณะเชิงโครงสร้างจากนโยบายของภาครัฐด้วยแนวทางจากบนลงล่าง (Top-Down Approach) ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงได้ (อัศริมา พลกำจัต, ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์ และ พรไทย ศิริสาธิตกิจ, 2560) ความต้องการของบุคคลจะแสดงออกตามลำดับ เมื่อความต้องการลำดับแรกได้รับการตอบสนองแล้วก็จะเกิดความต้องการขั้นสูงต่อไป และสิ่งที่จะตอบสนองความต้องการคือ “สิ่งเรา” ธรรมชาติประโยชน์และโทษปากสูตร จึงได้กล่าวถึงการบริโภคของมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ ไว้ได้เป็นอย่างดี

## สรุป

พฤติกรรมบริโภคเป็นลักษณะส่วนบุคคลและรูปแบบการดำเนินชีวิตเพื่อให้ดำรงอยู่ได้ การบริโภคเป็นการใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการทั้งในรูปแบบการบริโภคและการอุปโภค โดยการนำเข้าสู่ร่างกายและไม่ผ่านเข้าสู่ร่างกาย มนุษย์ สัตว์ และสิ่งมีชีวิตในโลกล้วนมีความต้องการบริโภค เช่น อาหาร น้ำ ยา ที่อยู่อาศัย โทรศัพท์ อากาศ แสงแดด เป็นต้น เพื่อให้ชีวิตได้อยู่รอดต่อไป ธรรมชาติประโยชน์และโทษปากสูตร จึงได้กล่าวถึงการบริโภคของมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ ไว้ได้เป็นอย่างดี หากบริโภคแต่เพียงพอดีหรือพอประมาณต่อร่างกายของบุคคลนั้น ๆ แล้ว การบริโภคก็จะเป็นผลดีต่อร่างกาย หากบริโภคมากเกินไปจนเกินความพอดี เกินความจำเป็นของร่างกาย การบริโภคก็จะส่งผลร้ายต่อร่างกาย ทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า ธรรมชาติประโยชน์ทั้งหมดลดลง หรือธรรมชาติประโยชน์รวมติดลบ ส่วนทางพุทธศาสตร์เรียกว่า การไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ซึ่งทั้งสองอย่างกล่าวไว้เช่นกันคือเกิดผลเสียต่อผู้บริโภคนั่นเอง คือ ธรรมชาติประโยชน์รวมติดลบ และความอึดอัดต่อร่างกาย ความไม่กระปรี้กระเปร่า โรคอ้วน และโรคอื่น ๆ ตามมานั่นเอง

## เอกสารอ้างอิง

- กระทุ์ธรรม. (2556). *วิธีเรียงความแก้กระทุ์ธรรม*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://pjotimanto.wordpress.com>. (วันที่เข้าค้นข้อมูล 1 มีนาคม 2561).
- ชนะสาร พานิชยากรณ. (2562). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการคัดเลือกผู้ประกอบการขนส่งทางน้ำประเภทเรือชายฝั่ง. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 39(4), 186-200.

- ธนิดา จิตรน้อยมรัตน์. (2561). แนวคิดทางทฤษฎีของการประกันภัยรายย่อย. *สุทธิปริทัศน์*, 32(102), 264-276.
- นภดล ร่มโพธิ์. (2555). การตัดสินใจโดยใช้ทฤษฎีอรรถประโยชน์. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 134, 12.
- นราทิพย์ ชูติวงศ์. (2554). *หลักเศรษฐศาสตร์ I : จุลเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีณภัทร นิธิตันติวัฒน์ และคณะ. (2560). พฤติกรรมการบริโภคอาหารของวัยรุ่นไทย ผลกระทบและแนวทางแก้ไข. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 28(1), 122-128.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สัณญา เคนาภูมิ. (2561). การประยุกต์อรรถประโยชน์ทางการเมืองผ่านการจัดตั้งและการจัดบริการสาธารณะ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(1), 123-143.
- सानุ มหัทธนาตุล. (2557). แนวทางการจัดดุลยภาพสัมพันธ์ของระบบภายในร่างกายมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 9(17), 56-57.
- อัศริมา พลกำจัต, อนุพงศ์ จิตรนิรัตน์ และ พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2560). ธรรมนูญผู้นำภูมิ: ประชาธิปไตยฐานรากกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(1), 98-119.